

ÁMÁN ILDIKÓ

„NON PROCUL EX PROPRIO STIPITE POMA CADUNT”,
AVAGY A „KÉT KOLOSVÁRY” ÉLETE
AZ EGYETEMTÖRTÉNET TÜKRÉBEN*

NON PROCUL EX PROPRIO STIPITE POMA CADUNT, OR THE LIFE OF THE „TWO KOLOSVÁRYS” IN THE MIRROR OF THE UNIVERSITY HISTORY. In my study, I intend to introduce the history of the Faculty. The study outlines the life's work of father and son, who are closely related to the legal history embedded in the history of the University. They both were closely connected with the city, and in addition to their teaching activities they also played an active role in the social life of Cluj-Napoca: they were chief editors of the papers and presidents of scientific and civil associations. Alexander Kolosváry has played a prominent role in the life of the University and within the Faculty of Law. He was four times the dean of the Faculty and once held the post of rector. In addition, he coproduced the Hungarian translation of Tripartitum and Corpus Juris Hungarici with Professor Clement Óvári. Valentine Kolosváry was considered one of the biggest private lawyers of the century at the time. Valentine Kolosváry was a worthy successor to his father, not only as a head of department at the University but also in the patronage of the Reformed Church of John Calvin and Church Districts and its rights.

Előjáróban

A tervezett doktori disszertációm témája a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem és jogutódja, a szegedi Ferenc József Tudományegyetem létrejötte és működésének a története. Mindezekben belül kiemelten foglalkozom a Jog- és Államtudományi Kar múltjával, köztük az oktatók és hallgatók tudományos tevékenységével. Ezen témához kapcsolódik az oktatói kar megismerése, hiszen minden egyetem, és azon belül a kar, tudásának a bázisát elsősorban az ott alkotó kutatók és professzorok adják.

Tanulmányomban a kar történetét rendhagyóan szándékozom bemutatni, ugyanis két, a jogtörténethez szorosan kapcsolódó egyetemi oktató: apa és fia pályamunkáját vázolom fel az egyetem történetébe ágyazva. Mindketten szorosan kapcsolódtak a városhoz, oktatói tevékenységükön túl Kolozsvár társadalmi életében is aktív szerepet vállaltak: lapok főszerkesztői, tudományos és civil körök elnökei voltak.

* A tanulmány a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemen megrendezésre került az *Erdély, mint jogtörténeti tér* című (Kolozsvár, 2017. október 27.) konferencián elhangzott előadás írott változata.

Kolosváry Sándor a tudományegyetem és azon belül a Jog- és Államtudományi Kar életében egyaránt kiemelkedő szerepet töltött be, hiszen négyszer volt a jogi kar dékánja és egyszer a rektori tisztséget is viselte. Továbbá Óvári Kelemen professzorral együttműködve kiadta a *Tripartitum* és a *Corpus Juris Hungarici* magyar fordítását, a városi *statutumok* gyűjteménye pedig közel húszéves együttműködésük eredménye. Kolosváry Sándor fiát, Kolosváry Bálintot a századforduló egyik legnagyobb magánjogászaként tartották számon, a szabályrendeletekre irányuló gyűjtőutakban ő is aktívan kivette a részét. Sajnálatos módon az elmúlt években nem született összefoglaló munka az életükről, ezen okból kifolyólag esett a választásom a két kiemelkedő jogászra: apa és fia pályafutása egymás után haladt, Kolosváry Bálint fokozatosan vette át édesapja örökségét nemcsak az egyetemi katedrán, hanem a tudományos életben is. Mindez ebben a formában kuriózum a polgári kori magyar egyetemi jogi oktatás történetében.

Kolosváry Sándor élete

Életútja

Kolosváry Sándor 1840. június 23-án Kóródszentmártonban született. Apja, Kolosváry Lajos, az 1848/49-es szabadságharcban mint nemzetőr harcolt, leszármazottja volt Kolozsváry Jánosnak, aki Bethlen Gábortól nyert nemességet. Édesanyja Jánosy Julianna volt, a házasságból hat gyermek született.¹

Marosvásárhelyen végezte az elemi és a gimnáziumi tanulmányait,² jogi pályára szándékozott menni, azonban a család anyagi helyzete ezt nem engedhette meg, így 1859-ben a marosvásárhelyi teológiai képzésre nyert felvételt. Tanulmányai alatt végig magánórák tartásával tartotta fenn magát. Egy év múltával, 1860-ban mégis felvételt nyert Nagyszebenben a jogakadémiára, de a kitűnőre teljesített első tanév után a politika felé fordult, és tanulmányait abbahagyta. Visszatért Marosvásárhelyre, ahol Dósa Elek³ tanítványa lett, ez idő alatt továbbra is oktatott: gróf Teleki Eduard két fiának a nevelője lett, valamint mellékállásban írnokoskodott a Marosvásárhelyi Királyi Ítéltáblán Gálfi Imre bíró mellett. 1862 és 1865 között a pesti egyetemen tanult. 1865-ben tette le az elméleti bírói vizsgát, majd 1865-ben Lövészy György pesti ügyvéd irodájában kezdett el dolgozni. 1866-ban megszerezte a doktorátust és felavatták.

¹ ILLÉS József, *Kolosváry Sándor I. tag emlékezete* (Budapest, 1929), 1.

² 1910-ben a Református Kollégiumban eltöltött éveire visszaemlékezve, az intézet iránt érzett hálás kegyelet jeléül 500 korona alapítványt hozott létre, azzal a kikötéssel, hogy az összeg kamatai minden tanév végén egy jó előmenetelű, elsősorban lukafalvi székely gimnáziumi tanulónak adassanak. Vö. *A Marosvásárhelyi református kollégium államilag segélyezett főgimnáziumának és elemi iskolájának értesítője az 1910–11. iskolai évről*, 56, Marosvásárhely, 1911, 125; Márki Sándor egyetemtörténeti könyve alapján Kolosváry Lukafalván született.

³ 1829-ben letette a doktori szigorlatokat, így Erdély első jogi doktora lett. 1862-ben a marosvásárhelyi Jogakadémián kapott katedrát, 1861-ben levelező, 1865-ban pedig rendes tagja lett a Magyar Tudományos Akadémiának. SZINYEI József, *Magyar írók élete és munkái*, II (Budapest, 1893), 1027–1029.

1867. február 20-án korábbi tanára, Dósa Elek javaslatára az erdélyi főkonzisztórium kinevezte a kolozsvári Református Kollégium helyettes tanárává, amelyet el is fogadott, végül a doktorrá avatása után (1867 júliusában) rendes jogtanárrá lépett elő, s ebben az intézményben az 1869/70-es tanév végéig munkálkodott.⁴ 1866-ban a marosvásárhelyi jogakadémián szintén tanszéket kapott. (Ez az intézmény 1872-ben beleolvadt a Kolozsvári Tudományegyetem jogi karába, ahol a 12 fő oktatói karból öt az említett akadémiáról került ki.)⁵ 1870-ben a Pesti Királyi Tudományegyetemen magántanári képesítést szerzett, ez azt jelentette, hogy megkapta a *venia legendi*, amely a mai habilitációs minősítésnek felelt meg, tehát az egyetemi főkollégiumi előadások tartásának jogát szerezte meg.⁶ Ugyanezen évben báró Eötvös József közoktatásügyi miniszter kinevezte a kolozsvári jogakadémia magán- és közjog, illetve jogbölcséleti tanszékére rendkívüli tanárnak,⁷ rá egy évre rendes egyetemi tanárrá vált, s ekkortól kezdve az oktatói tevékenységre helyezte a hangsúlyt.

Az 1872-ben felállított Kolozsvári Tudományegyetemre Ferenc József 1872. szeptember 29-én nevezte ki Kolosváryt a magyar magánjog és bányajog nyilvános rendes tanárává, később a protestáns egyházjog tanárává is. Négyszer volt dékán: az 1876/77-es,⁸ az

⁴ ILLÉS, *Kolosváry Sándor I. tag emlékezete*, 2–3.

⁵ *Keleti Újság* 20 (1937/298): 4; A Jog- és Államtudományi Karon az indulás jegyében a meghirdetett 13 tanszékből 12-re neveztek ki rendes, illetve rendkívüli tanárt. A Jogakadémiáról pályázó Groisz Gusztáv (büntetőjog, 32 éves) és Csíky Viktor (katolikus egyházjog, 33 éves) katolikus volt. Rajtuk kívül szintén katolikus volt a Nagyszebenből pályázó Farkas Lajos (római jog, 31 éves), a Pozsonyból pályázó Korbuly Imre (magyar közjog, 28 éves) és a három Pestről érkező tanár: Plósz Sándor (magyar polgári jog, 26 éves), Óvári Kelemen (jogtörténet, 28 éves) és Concha Győző (politika, 26 éves). A 12 kinevezetből 7-en a református vallást képviselték: szintén a Jogakadémiáról pályázó Kolosváry Sándor (magyar bányajog, 32 éves), a Székelyudvarhelyről érkező Jenei Viktor (észjog, 32 éves), illetve a Marosvásárhelyről pályázó Vályi Gábor (statisztika, 28 éves). Más vallást képviselt a Jogakadémiáról pályázó Haller Károly (osztrák magánjog, 36 éves), aki evangélikus volt, és végül a kar dékánja, az egyetem első rektora, a szintén a Jogakadémiáról pályázó unitárius Berde Áron (nemzetgazdaságtan, 53 éves). Vö. *Budapesti Közlöny* 6 (1872/226): 1805; *Korunk* 3 (2008/4): 92; KOKOLY Zsolt, „A kolozsvári jogászképzés történetének rövid áttekintése”, in *A kultúra, a tudomány és a nemzet helyzete a Kárpát-medencében*, szerk. GARACZI Imre és SZILÁGYI István (Veszprém, 2010), 333–346; GAAL György, *Egyetem a Farkas utcában: A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem előzményei, korszakai és vonzatai* (Kolozsvár, 2012), 49.

⁶ GAZDA István, *Százhuszonöt éve nyílt meg a Kolozsvári Egyetem* (Budapest, 1997), 217–218.

⁷ Bors Lázár visszatért Székelyudvarhelyre, ahol 1867–1874 között igazgató lett; helyére 1864-től csíkszétsimoni Endes Gábort nevezték ki, de ő 1870-ben királyi táblai bírói kinevezést kapott Marosvásárhelyre, úgyhogy tanszékére Kolosváry Sándor, a kolozsvári Református Kollégium tanára került. Vö. GAAL György, *Berde Áron útja a természettudományoktól a közgazdaságig* (Kolozsvár, 1993), 30; SZINNYEI, *Magyar írók élete és munkái*, VI. (Budapest, 1899), 794–798.

⁸ SZINNYEI, *Magyar írók élete és munkái*, VI., 795. A kolozsvári egyetemnél betöltendő tanszékekre vonatkozólag a hirdetmény a *Hivatalos Értesítő*ben jelent meg, amely alapján az 1872/73. tanévvel megnyitandó kolozsvári k. tud. egyetemnél a tanszékek betöltésére vonatkozóan az alábbi pályázatot írták ki. Ha nyilvános, rendes tanár tölti be, 2000 forintnyi fizetést, 300 forintnyi lakpénzt és 300 forintnyi évtizedes fizetési pótlék (ha legalább 10 évig dolgozik mint oktató). A jog- és államtudományi karnál: a) az egyetemes európai és a hazai jogtörténelem; b) a magyar és erdélyi magán- és bányajog; c) az osztrák magánjog;

1885/86-os,⁹ az 1898/99-¹⁰ és az 1908/09-es tanévekben.¹¹ Az 1888/89-es tanévben az egyetem *rector magnificusa*¹² volt, a következő évben pedig *prorector*.¹³ Mindezek mellett tagja volt az egyetem jogtudományi államvizsgabizottságának,¹⁴ a nagyváradi jogakadémián a harmadik jogi alapvizsgabizottságnak.¹⁵

1876. január 18-án Jenei Viktort, a Kolozsvári Tudományegyetem nyilvános rendes tanárát a nemzetközi jog előadására hatalmazták fel, ennek következményeképpen a protestáns egyházi jog előadásának kötelezettsége alól felmentették, és helyette – mint említettem – ezen egyházzognak az előadására jogosította fel az uralkodó Kolosváry Sándort, Trefort Ágoston felterjesztése nyomán.¹⁶

1897-ben ünnepelték az egyetem fennállásának 25 éves évfordulóját, ekkor került sor a magyar–latin nyelvű alapítólevél átadására, amelyben az egyetem azon hét professzorát üdvözölték, akik az alapítás óta oktattak az intézményben. Ezzel együtt adták át az uralkodó 1897. november 1-jén kelt legfelsőbb elismerését, amelyben a fentnevezett professzorok negyedszázados oktatói tevékenységét méltatta, ezen férfiak között volt Kolosváry Sándor is.¹⁷

1892. május 5-én lett a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja,¹⁸ azonban az akadémiai székfoglalóját nem tartotta meg.¹⁹ 1910. május 3-án vonult nyugdíjba 70 évesen. 40 évig állt az egyetemi katedrán, ebből 30 évig a Kolozsvári Tudományegyetem

d) a törvénykezési eljárás, a váltó- és kereskedelmi jog; e) a római jog; f) az észjog és enciklopédia; g) a büntetőjog; h) a magyar közjog, a közigazgatási és pénzügyi törvényisme; i) a katolikus egyházjog és a hűbérjog; k) a statisztika; l) az alkotmányi és igazgatási politika; m) a nemzetgazdaság és pénzügytan; n) a protestáns, görög keleti és unitárius egyházi jog. Vö. *Budapesti Közlöny* 6 (1872/137), 1093; GAAL, *Egyetem a Farkas utcában...*, 117–118. További különleges adalék egy professzor éves bevételéhez, hogy az 1872/3-as tanév téli és nyári szemeszterében a befolyt tandíjából jelentős összegeket kaptak. Az első szemeszterben Kolosváry „*A magyar magánjog és adomány rendszer*” című kurzusaiért 160 forint volt a tandíj, ebből ő 152 forintot kapott és 8 ment az egyetemi alapba. A második szemeszterben Kolosváry Sándor óráira a tandíj 206 forint volt, ebből őt 193 forint illette, az egyetemi alapba 10 forint ment. Kolozs Megyei Állami Levéltár (a továbbiakban: KMÁL), 815. fond, *Ferenc József Tudományegyetem Rektori iratok*, 3. doboz, 1299–1872/73.

⁹ Ezen tanévben Kolosváry mellett Óvári Kelemen volt a prodékán. *Magyarország tiszti cím- és névtára*, V., 1886 (Budapest, 1905), 321.

¹⁰ KMÁL, 315. fond, 908. inventárium, 111: *A Kolozsvári Egyetem Tanácsai és Doktori névkönyve, 1872–1900*, 42; 167; 469.

¹¹ *Budapesti Közlöny* 42 (1908/149), 1.

¹² KMÁL, 214; *Fővárosi Lapok* 25 (1888/235), 1723.

¹³ KMÁL, 232.

¹⁴ ILLÉS, *Kolosváry Sándor I. tag emlékezete*, 4; KMÁL, 315. fond, 908. inventárium, 197: *Jogi- és Államtudományi Kar szigorlati jegyzőkönyvek 1898/00*.

¹⁵ *Hivatalos Közlöny* 25 (1917/20), 6.

¹⁶ *Budapesti Közlöny* 10 (1876/25), 1.

¹⁷ GAAL, *Egyetem a Farkas utcában...*, 64; MÁRKI Sándor, *A kolozsvári m. kir. Ferencz József Tudományegyetem története és statisztikája* (Szeged, 1896), 66–67.

¹⁸ Hegedűs Sándor írta az ajánlót, amelyben felsorolta Kolosváry Sándor műveit, megítélése szerint ezek elegendően bizonyítják, hogy az Akadémia méltó tagja legyen. Vö. *MTA tagajánlások* (Budapest, 1922), 19–20.

¹⁹ *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai 1825–1973*, szerk. FEKETE Gézáné (Budapest, 1975), 151.

rendes tanára volt.²⁰ 1910. május 13-án kelt uralkodói elhatározással Ferenc József magyar királyi udvari tanácsosi címmel tüntette ki az oktatás terén szerzett érdemei elismeréséül;²¹ helyét a katedrán fia, Bálint vette át.²²

Az 1913. szeptember 5-én kelt uralkodói rendeletbe foglalták báró Burián István miniszteri előterjesztését, amely alapján Kolosváry Sándor magyar királyi udvari tanácsos, nyugalmazott tudományegyetemi tanár a magyar nemességét, a címerét és a „Kolosvári” előnévét kiskorú fiúunokáira, úgymint Ilona nevű leányának, özvegy dr. Csató Kálmánénak Bálint nevű fiára, és Margit nevű leányának, özvegy dr. Borcsa Mihálynénak Sándor és Mihály nevű fiaira díjmentesen akként ruházhatta át, hogy a nevezett kiskorúak közül Csató Bálint a Kolosváry-Csató, illetve Borcsa Sándor és Mihály a Kolosváry-Borcsa kettős családnevet viselje.²³

1916-ban az egyetemi vizsgabizottságban a két Kolosváry professzor együttesen volt jelen: Kolosváry Sándor kültagnak volt beosztva a jogtudományi államvizsgálathoz, fia, Bálint ugyanitt beltag volt.²⁴

Kolosváry Sándor 1868-ban nősült meg, fia, Bálint, 1875. január 25-én született, aki szintén jelentős oktatói és kutatói pályát futott be. Szeged vonatkozásában ez különösen jelentős, hiszen meghatározó szerepe volt a Kolosvári Tudományegyetem Szegedre költözésében.

Kolosváry Sándort 1921 októberében, életének utolsó évében a kolosvári lakásából kitelepítették és menekülni kényszerült.²⁵ Különlegesség, hogy kolosvári időszakában az Ürmösyek családi otthonában, a Regaia utca 10. számú házban lakott pár évig, amelyről a sajtó is megemlékezett.²⁶

1922. augusztus 7-én, 83 éves korában Budapesten érte a halál. Az elhunytat fiai, dr. Kolosváry Bálint szegedi egyetemi tanár és dr. Kolosváry Sándor egészségügyi főfelügyelő gyászolták,²⁷ haláláról a Magyar Tudományos Akadémia csak hét évvel ké-

²⁰ *Ellenzék* 43 (1922/178), 5.

²¹ *Budapesti Közlöny* 44 (1910/120), 1; *Budapesti Hírlap* 32 (1810/127), 11.

²² GAAL, *Egyetem a Farkas utcában...*, 70.

²³ *Budapesti Közlöny* 47 (1913/222), 1. A teljes szöveg az első számú mellékletben található.

²⁴ *Magyarország tiszti cím- és névtára*, XXXV. (Budapest, 1916), 438.

²⁵ ILLÉS, *Kolosváry Sándor I. tag emlékezete*, 5.

²⁶ A Regaia utca 10. szám alatt álló házat a Mátéffy család építette, akik neves ötvösök voltak, azonban az épületet fél évszázaddal később Mátéffy József, akkori főbíró eladta Musnai Ürmösy Sámuelnek. Az Ürmösy család az Olt folyó menti Ürmösről származott és a család eredeti neve Boldizsár volt, azonban a korszakban gyakori eljárás szerint a család a származási helyüket felvette vezetéknevének, így lett a családnak a neve Ürmösy. Az Ürmösy család tagjai közül sokan lettek unitárius papok, illetve Ürmösy Sámuel ügyvéd Kolozsvár egyik legmódosabb polgára volt a 19. század közepén. Fia, Lajos elismert író, újságíró volt, aki kétkötetes tanulmányt írt Erdély hírlapirodalmáról, illetve Erdély történetéről több könyvet is írt. *Keleti Újság* 21 (1938/105), 6; ÜRMÖSSY Lajos, *Erdély irányadó lapja (1830–1840-es években)*, I–II (Kolozsvár, 1907); ÜRMÖSSY Lajos, *Az egységes magyar birodalom* (Kolozsvár, 1912); ÜRMÖSSY Lajos, *Tizenhét év Erdély történetéből 1849. júl. 19-től 1866. április 17-ig*, I–II (Kolozsvár, 1887–1894).

²⁷ A gyászjelentés a haláláról: „Özv. id. Dr. Kolosváry Sándorné szül.: Kiss Teréz úgy, mint maga, mint alulírottak nevében mély fájdalommal jelenti, hogy feledhetetlen férje, gyermekeinek legjobb édesapa, unokáinak gondos, szerető nagyatya, testvéreinek hűséges testvére, minden hozzátartozóinak atyai jóságú ro-

sőbb emlékezett meg.²⁸ Temetésén az erdélyi repatriáltak, leginkább a Budapesten tartózkodó volt kolozsváriak nagy számban vettek részt. A gyászszertartást Nagy Károly erdélyi református püspök celebrálta. Az Akadémia nevében Fejérpataky László, a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatója; tanítványai és professzor társai nevében Finkey Ferenc egyetemi tanár mondott gyászbeszédet.²⁹ A Szegedi Tudományegyetem összes kara mély fájdalommal vette tudomásul professzoruk halálát, mindezekon felül több magyarországi felsőoktatási intézmény is részvétét fejezte ki Kolosváry Sándor halála miatt (Erzsébet Tudományegyetem, a debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetem, a keszthelyi Magyar Királyi Gazdasági Tanintézetet).³⁰ Sírja a Farkasréti temetőben van a Hvl4.(114.): Hvl4-2-36. parcellában, amelyet 2002-ben helyeztek védelem alá.³¹

1934 májusában az egyetem méltó tisztelettel emlékezett meg róla, ugyanis a Jog- és Államtudományi Kar május 21-én avatta fel a dékáni szobában két, nagyérdemű néhai tanárának, Farkas Lajosnak és Kolosváry Sándornak a márványszobrait.³² Az ünnepségen Heller Erik dékán mondott megnyitóbeszédet, amelyben kiemelte, hogy a kar két legkorábbi oktatójának emeltek emléket, az avatóbeszédet Menyhárt Gáspár egyetemi tanár tartotta, aki kitért arra, hogy a két professzornak előbb tanítványa, majd kollégája

kona id. Dr. kolozsvári Kolosváry Sándor m. kir. udvari tanácsos, a kolozsvári m. kir. Ferenc József tud. egyetemnek nyugalmazott nyilván. rendes tanára; a M. Tud. akadémia lev. tagja stb munkában letelt áldásos életének 83-ik, boldog házasságának 55-ik évében folyó évi augusztus hó 7-én délután ¾ 2 óraker csendesen elhunyt. Megboldogult halottunk földi porhüveljét folyó év augusztus hó 9-én délelőtt 11 óraker a farkasréti temetőben a református egyház szertartása szerint fogjuk az anyaföldnek visszaadni, amelynek hantjai alatt nyugodjanak békében áldott porai. Budapest, 1922. augusztus 7. Gyermekkei: Lovag Mariensei Manz Györgyné (sz.: Kolosváry Ilona), öz. Dr. Borcsa Mihályné (sz.: Kolosváry Margit), Dr. Kolosváry Bálint, Dr. Kolosváry Sándor; unokái: Kolosváry-Borcsa Sándor, Kolosváry-Borcsa Mihály, Kolosváry-Csató Bálint, Kolosváry Gábor; testvérei: Kolosváry Domonkos, öz. Tiboldy Dénesné (sz.: Kolosváry Julianna); veje és menyeyei: Lovag Mariensei Manz György, Dr. Kolosváry Bálintné (sz.: Stein Alice), Dr. Kolosváry Sándorné (sz.: Ónody-Szabó Ilonka), sógornője: öz. Kolosváry Antalné (sz.: Bebő Bertha).” Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád-megyei Levéltára, Ferenc József Tudományegyetem Rektori iratai, 3. doboz, 878/1921–22.

²⁸ 8 órai újság 8 (1922/180), 5; 8 órai újság 8 (1922/181), 6; 8 órai újság 15 (1929/23), 7; Budapesti Hírlap 42 (1922/180), 8; Napi Hírek, 1922. augusztus 8., 2.

²⁹ Ellenzék 43 (1922/181), 4.

³⁰ MNL CSML Ferencz József Tudományegyetem Jogi Kar VIII. 4.b., 3. doboz, 878–1921/22; Uo., 886–1921/22. 1922. augusztus 19.; Uo. 896–1921/22, 1922. augusztus 23.; Uo. 897 és 898–1921/22. 1922. augusztus 25.; 905–1921/22. 1922. augusztus 25.

³¹ Tóth Vilmos és Zsigmond János, *A Farkasréti temető 2003-ban, III. rész*, Budapesti Negyed, 11 (2003/4), 594.

³² 1934 márciusára készültek el a szobrok, amelyek kari költségvetési keretre történtek, azonban a késlekedés oka, hogy azt ünnepélyes keretek között szándékozták felavatni, illetve előtte ellenőrzésre volt szükség, amely során Taiszer János szobrászművész alkotását Veress Elemér és Devich Sándor tekintett meg és kifogástalannak tartották. MNL CSML Ferencz József Tudományegyetem Jogi Kar VIII. 4.b., 21. doboz, 915–1933/34, 1934. február, VI. rendes ülés; Uo. 945–1933/34. 1934. március 21., VII. rendes ülés.

volt.³³ Az avatáson megjelent Szily Kálmán államtitkár, Baranyi Tibor főispán, Kuncz Ödön, a budapesti egyetem Jog- és Államtudományi Karának dékánja és Kolosváry Sándor fiai, lánya, unokái. Az ünnepség végén az egyetemi énekkar a *Gaudeamus* énekelte el.³⁴

Tudományos munkássága

A református egyház tagja volt, és egész életében aktív felekezeti tevékenységet folytatott, köztük az egyházi törvények kodifikációjában is részt vett, illetve rendszeresen publikált az *Erdélyi Protestáns Közlönyben*.³⁵ Több évig az Erdélyi Református Egyház főkonzisztóriumának volt a titkára, ami azt jelenti, hogy az egyházkormányzati testület tisztségviselője volt, majd az átalakítások után az igazgatótanács tagjává vált. 1900-ban az Erdélyi Református Egyházkerület értekezletén az egyik világi alelnöknek választották meg,³⁶ valamint a Kolozsvári Egyházmegye algondnoki (1880–89), majd főgondnoki (1889-től) tisztségét is betöltötte, azaz főfelügyelője volt, ami a legfőbb világi vezetői tisztségét jelenti az egyházmegyének. Mindezeket túl az erdélyi református házassági törvényszék bírója is volt. Az egyházkerületet ő képviselte 1881-ben a debreceni, majd a budapesti zsinaton, 1896-ig tagja volt a konventnek is.³⁷

Illés József megállapítása szerint: „A jogtörténésznek jó diplomatikusnak, sőt paleográfusnak is kell lennie, amellett, hogy a középkori latin jogi nyelvünk felett is uralkodnia kell. És mindenek felett nagy szeretettel kell fordulni az elmúlt évek igen sokak előtt már érdektelen jogi régiségei felé.” Kolosváry Sándor mindezeket kiválóan bírta, és vonzódott a magyar jog múltja felé. Ezek támaszják alá Kolosváry jogtörténet iránti vonzódását és szakértelmét: a jogtörténeti források kutatását, mint a *Tripartitum*, a *Corpus Juris Hungarici* és a helyhatósági *statútumok* összegyűjtését, fordítását és rendszerezését.³⁸

Munkájának jelentős részét Óvári Kelemennel együtt végezte, köztük a *Tripartitum* fordítását és a *Corpus Juris Hungarici*³⁹ kiadását és újabb rendszerezését. A Hármaskönyv

³³ *Magyarország* 41 (1934/113), 6; *Budapesti Hírlap* 54 (1934/113), 19.

³⁴ *Dél-magyarország* 10 (1934/113), 3; *Új Élet* (1934/2), 15–16.

³⁵ SZINNYEI, *Magyar írók élete és munkái*, VI., 796.

³⁶ *Dunántúli protestáns lap* 11 (1900/25), 400.

³⁷ ILLÉS, *Kolosváry Sándor l. tag emlékezete*, 4–5.

³⁸ Uo., 6.

³⁹ „Az 1836 előtt alkotott törvényeink a fordításig csak latin nyelven és nehezen kezelhető kiadásokban voltak megszerezhetők, és emiatt a jogászok újabb nemzedékei ritkán forgatták a régi törvényeket. A latin szövegű törvényeket (1000–1830 között) magyar fordításban közölte Óvári és Kolosváry, a két nyelvű szöveget egymással szembe állították, a páros számú oldalakon a magyar törvényeknek eredeti, hiteles latin nyelvű szövege, a páratlan számú oldalakon pedig ennek fordítása található. Az első két kötetből az Árpád-házból való királyok alatt alkotott törvényeket Nagy Gyula országos levéltárnok, az 1301–1608. évből valókat pedig Kolosváry Sándor és Óváry Kelemen kolozsvári egyetemi tanárok fordították. A fordítók azonban összehasonlították minden egyes dekrétumnak eddig ismert latin szövegét az eredeti gyanánt szolgáló kéz-

fordítása nemcsak a középkori latintudás teljes ismeretét követelte meg, hanem a jogtörténeti tudás egészét is, hiszen jogi műszótárral és részletes tárgymutatóval is elláták a művet, amelyhez felhasználták a *Tripartitum* összes korábbi variánsát, azonban a fordítás törzsbázisa az 1517. évi kiadás maradt.⁴⁰ A *Corpus Juris Hungarici* esetében a szövegkiadást és a fordítást Kolosváry és Óvári végezte az 1301-től 1656-ig terjedő időszakra. Emellett egységesítették és összehasonlították az 1301 és 1740 közötti jogszabályokat, így a középkori latin szövegek fordítása mellett kutatási eredményeiket is felhasználták. Mind a jogász, mind a történész szakma számára használhatóan és feldolgozhatóan alkották meg a jogi *Corpus* fordítását. Mindezekon túl a másik legnagyobb érdeme a munkásságuknak az erdélyi törvények gyűjteménye (*Approbaták, Compillaták, Noverállis artikulusok*), amelyek az 1540 és 1848 közötti időszakot ölelik fel három kötetben, szintén magyarázó szövegekkel ellátva.

Életük és együttműködésük fő műve mégis a *Corpus Statutorum*, amely a megyei és városi rendeleti jog összegyűjtése volt. A gyűjtemény 25 évnyi kutatómunka eredménye volt, amelyet a Magyar Tudományos Akadémia *Magyarországi jogtörténeti emlékek* címmel adott ki 1885 és 1904 között, összesen öt kötetben. A kutatómunka során bejárták Nagy-Magyarország számos vármegyéjét és városát (köztük Tolna vármegyét⁴¹ és Eger városát⁴² is), s ebben a kutatásában már Kolosváry Bálint is részt vett. A statutárius jogalkotás sokszínűsége abban keresendő, hogy a magánjogtól kezdve a közigazgatási normákon át a büntetőjogig bezárólag szinte minden megtalálható benne.⁴³

A protestáns jogtudományban úttörő jelentőségű volt *Az erdélyi evangélikumi református egyházkerület egyházjoga* című munkája.⁴⁴

Egyházzjogi, magánjogi, közjogi és jogtörténeti munkássága mellett jelentős szerepet játszott Kolozsvár közeletében is, ahol a politikában a „*két Tisza*” programjának volt mély meggyőződésű híve.⁴⁵

irattal, hogy ily módon kikerüljék ebben a kiadásban ama számtalan szöveghibát, melytől a Corpus Juris addigi kiadásai hemzsegnének. Részletes jegyzetekben magyarázva meg akár az eddig közkeletű szövegtől való eltérést, akár az eddigi szövegnek egyéb fogyatékoságait; viszont teljesen kiegészítve.” Vasárnapi Újság 46 (1899/44), 758.

⁴⁰ A megjelenéséről a Budapesti Hírlap is beszámolt: „A szöveget bevezetés előzi meg Werbőczy pályájának és a *Tripartitum* összes kiadásainak jellemzésével; a könyv végéhez pedig mini szótár van csatolva, amely a munkában található jogi műszók magyar fordításainak fejlődési menetét tünteti elő s végül az egész részletes tárgymutató rekeszti be.” *Budapesti Hírlap* 14 (1894/193), július 14. 3.

⁴¹ *Tolna vármegye* 9 (1899/29), 4.

⁴² *Eger-hetilap* 20 (1881/30), 331.

⁴³ ILLÉS, i. m., 6–10.

⁴⁴ KOLOSVÁRY Sándor, *Az erdélyi evangélikumi református egyházkerület egyházjoga* (Kolozsvár, 1876).

⁴⁵ *Új Élet* 2 (1922/33), 15–16.

*Kolosváry Bálint élete**A kolozsvári és a szegedi évek*

Kolosváry Bálintnak kiemelkedő szerepe volt a Kolozsvári Tudományegyetem Szegedre költözésében, illetve az egyik legjelentősebb magánjogászunk volt.

Kolosváry Bálint Kolozsvárott született 1875. január 25-én. Jogi tanulmányait 1892-től 1896-ig szülővárosában végezte, 1896–1897-ben a berlini és párizsi egyetemeken tanult, majd 1897-ben *sub auspiciis Regis*, azaz uralkodói elismeréssel (királygyűrüvel) avatták jogi doktorrá.⁴⁶ 1900-ban a magyar magánjog szakterületén egyetemi magántanári képesítést szerzett.⁴⁷

Külföldi tanulmányútját követően az Igazságügyi Minisztérium kötelékébe lépett. 1899-ben a Kassai Királyi Jogakadémián az osztrák és a magyar magánjog rendkívüli tanára lett, ugyanitt 1900-tól 1906-ig nyilvános rendes tanárként tanított, mint a magyar és az osztrák polgári magánjog tudora, s a második alapvizsga- és a jogtudományi államvizsga-bizottságnak is tagja volt.⁴⁸

1906 augusztusától a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen (1882-ben vette fel az intézmény az uralkodó nevét) nyilvános rendkívüli tanár, 1909 januárjától nyilvános rendes tanár lett, majd édesapja nyugdíjba vonulása után annak örökébe lépett.⁴⁹

Az egyetemi és kari vezetésben is aktív szerepet vállalt: az 1915/16-os tanévnek a hátramaradt időszakában a Jog- és Államtudományi Kar prodékánja,⁵⁰ 1917/18-ban dékánja volt.⁵¹ 1919-től 1921-ig rektorként irányította az intézményt Kolozsvárott. 1919. május 11-én választották meg rektornak.⁵² 1920 szeptemberében került sor a román tanévnyitóra, majd októberben a rektort kilakoltatták az egyetemi épületből, ezáltal Kolosváry Bálint hivatalban lévő, de „egyetem nélküli” rektorrá vált.⁵³ 1920.

⁴⁶ *Sub auspiciis Regis* felavatásáról és hallgatói munkásságáról korábban részletes tanulmányt írtam, amely jelenleg megjelenés alatt áll a FORVM Publicationes Doktorandumban a „*Jogász doktorok sub auspiciis Regis avatása a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen 1896 és 1915 között*” címmel.

⁴⁷ *Szegedi Egyetemi Almanach 1921–1970* (Szeged, 1971), 30.

⁴⁸ *Magyarország tiszti cím- és névtára*, XXV. (Budapest, 1906), 332.

⁴⁹ *Szegedi Egyetemi Almanach 1921–1970*, 30.

⁵⁰ *Budapesti Közlöny* 49 (1915/291), 2.

⁵¹ *Budapesti Közlöny* 51 (1917/139), 6.

⁵² GAAL, *Egyetem a Farkas utcában...*, 117–119, 301–302; Márki Sándor beszámolója alapján a karok május 9-én és 10-én ülészek, választották meg a jövő tanévre a dékánokat: a jogi kar Menyhárh Gáspárt, az orvosi Jakabházy Zsigmondot, a bölcsészeti Márki Sándort, a természettudományi Szádeczky Gyulát. A rektornak pedig május 11-én – tekintettel arra, hogy a természettudományi kar egy évre lemondott az ő sorából való választásról – a jogtudományi karból Kolosváry Bálintot választották meg. MÁRKI, *A kolozsvári m. kir. Ferenc-József-Tudományegyetem története és statisztikája*, 118–119; ÚJSZÁSZI Ilona, *A szegedi felsőoktatás integrációjának története 1581–2010* (Szeged, 2010), 11.

⁵³ VINCZE GÁBOR, *A száműzött egyetem: A Ferenc József Tudományegyetem sorsa Kolozsvártól Szegedig (1919–1921)* (Szeged, 2006), 36; Schneller István rektor a hivatalát az 1919/1920-as tanévre meg-

október 8-án számolt be Kolosváry Bálint az Egyetemi Tanácsnak az elmúlt évi tevékenységéről, ahol újraválasztották e tisztségében, illetve a négy dékánt is megerősítették a korábbi pozíciójukban.⁵⁴

1920-ban Kolozsvárott felmerült a felekezetek közötti tudományegyetem terve, amelyen lett volna állam- és jogtudományi kar is. A Kolozsvári Tudományegyetem ott maradt professzoraiból állt volna, mindennek a szervezése Kolosváry Bálint kezében egyesült, aki azt is el akarta érni, hogy a magyarországi egyetemeken elvégzett képzéseket a felekezetközi egyetemi képzésbe számítsák bele, azonban ezen terve nem valósult meg, ahogyan a tanárképző terve sem.⁵⁵

Mikor Kolosváry Bálint utolsóként⁵⁶ elhagyta Kolozsvárt,⁵⁷ akkor az oktatók egy kis százaléka ott maradt az anyavárosban, ezáltal ők képviselték a magyar tudományos réteget, akik később, az 1940-ben történt újrainvitás után ismételen alkalmazásba ke-

választott rektornak, Kolosváry Bálintnak 1919. szeptember 1-én „*birtokon kívül*” adta át, ugyanis május 12-e óta az egyetem minden vagyona és egész felszerelése a románok kezében volt. Vö. MÁRKI, *A kolozsvári m. kir. Ferencz-József-Tudomány-egyetem története és statisztikája*, 123; ÚJSZÁSZI, *A szegedi felsőoktatás integrációjának története 1581–2010*, 12; 1921 augusztusában jogtalan lakáseltiltás áldozata lett Kolosváry Bálint. Dandea rendeletbe foglalta, hogy a saját házából költözzék ki, és egész lakását három nap alatt adja át Githia Pompeius kereskedelmi iskolai tanárnak. *Ellenzék* 42 (1921/176), 5.

⁵⁴ A beszámolójában Kolosváry kiemelte, hogy az egyetem 48 éves fennállása óta először neki jutott részül, hogy beszámoljon olyan évről, amely alatt „*az egyetemi munka az egyetem régi székhelyén teljesen szünetelt, és maga az intézmény kulturális munkásságában megbénítva, csak részben és csonka szervezetel vehette föl a működés fonalát tudományos személyzetének azon töredékével, amely száműzve, Budán ideiglenes otthonra talált*”. MÁRKI, *A kolozsvári m. kir. Ferencz-József-Tudomány-egyetem története és statisztikája*, 140.

⁵⁵ 1920. október közepén indult meg a képzés az intézet falai között, a tanári kar 39 tagból állt, a törzsgárdát nyolc egyetemi tanár alkotta, de mellettük voltak a magántanárok, doktorátussal bíró középiskolai tanárok, teológusok is. Köztük volt Kolosváry Bálint is, aki egyházjogot és jogtörténetet oktatott. Azonban 1921. október 1-én a román kultusz- és közoktatási miniszter felszólta az intézetet és iratait lefoglaltatta. GAAL, *Egyetem a Farkas utcában...*, 84–85.

⁵⁶ 1919 és 1921 között a kar nyolc rendes tanára Pestre került, végül Kolozsváron kizárólag Bochkor Mihály, Kiss Mór és Kolosváry Bálint maradt. KOKOLY, „A kolozsvári jogászképzés történetének rövid áttekintése”, in *A kultúra, a tudomány és a nemzet helyzete a Kárpát-medencében*, szerk. GARACZI Imre és SZILÁGYI István (Veszprém, 2010), 7.

⁵⁷ Kolosváry Bálint folyamatosan kapcsolatban volt a Budapesten tartózkodó Ferenc József Tudományegyetem oktatói karával. Az 1920. április 14-én kelt XIII. rektori ülésen beszámolnak arról, hogy Kolosváry Bálint rektor ez idő tájt még mindig Kolozsvárott tartózkodik. MNL CSML *Ferenc József Tudományegyetem Rektori iratai* VIII. 1., 1. doboz, Budapest, 264–1919/20., Az év végén a Budapesten állomásozó oktatói kar kiállt a Kolozsváron tartózkodó rektor és tanári kar mellett, jogaiban biztosították őket, és nyilatkoztak arról, hogy tanszékeiket fenntartják a részükre, ugyanis az átmeneti időre csak rendkívüli tanárokkal gondolkodnak a helyettesítésről, illetve a legvégén üzenték, hogy tartsanak ki. MNL CSML *Ferenc József Tudományegyetem Rektori iratai* VIII. 1., 1. doboz, 587–1920/21, 1920. november 20.; 1921 tavaszán a rektor jelentést küldött azon oktatókról, akik esetleges szegedi elhelyezés esetén az állomásukat (tanszékeiket) elfoglalnák, továbbá akik ideiglenesen Kolozsvárott maradnának, és ezért a jelenlegi helyük fenntartását kérik, valamint azon oktatókról, akik végleg Kolozsvárott maradnának, és legvégül, akik visszavétele nem kívánatos. A karok képviselőit kérte, hogy ezen pontokra válaszoljanak, és mondják meg, hogy kiket kívánnak alkalmazni. MNL CSML *Ferenc József Tudományegyetem Rektori iratai* VIII. 1., 1. doboz, 1390–1920/21, 1921. május 13., XVII. ülés.

rültek. 1921. október 9-én sor került Szegeden az ünnepélyes tanévnyitóra, ahol már Menyhárt Gáspár volt a rektor, így benne a Szegedi Tudományegyetem első rektorát tisztelhetjük.⁵⁸

Kolosváry Bálint 1921-től a Szegedre⁵⁹ költözött⁶⁰ egyetem magyar magánjogi tan-zsékének nyilvános rendes tanára volt 1928-ig. Az 1926/27-es tanévre az Állam- és Jogtudományi Karon dékánná is megválasztották, a rákövetkező évben pedig prodékán lett. Az első és harmadik alapvizsgálati bizottság, továbbá a jogtudományi államvizgabizottság, a könyvtári állandó bizottság, az egyetemi internátus és diákasztal felügyelőbizottságának tagja volt.⁶¹

1921 decemberében az Egyetemi Tanács elrendelte, hogy a Ferenc József Tudományegyetem 50 éves évfordulójára az intézmény történelmét írják meg, s ezzel Márki Sándort bízta meg. Ennek koordinálására megalakult az Egyetem Baráti Köre, amelynek ügyvezető elnöke Menyhárt Gáspár lett. Ide a jogi kar is delegált küldötteket Kolosváry Bálint és Szandtner Pál személyében,⁶² illetve a kör mellett működő jog- és társadalomtudományi szakosztálynak is Kolosváry volt az elnöke. Ezen szakosztály egyesítette magában Szeged szinte valamennyi jogi szaktekintélyét.⁶³ Az egyetem jelölte

⁵⁸ GAAL, *Egyetem a Farkas utcában...*, 93; ANTAL Tamás, *A szegedi Királyi Ítéltábla története 1919–1921 között* (Fejezetek a Szegedi Ítéltábla történetéből II.) (Szeged–Budapest, 2015), 57–78.

⁵⁹ A városhoz való szoros kötődését kifejezte többször is, egyik alkalom volt ezek közül, amikor is a Fogadalmi templom építéséhez több egyetemi professzor társával vagyoni hozzájárulásukat adták. MNL CSML *Ferenc József Tudományegyetem Jogi Kar* 3. doboz, 567–1922/23, 1923. május 9.; Kolosváry Bálint tevékenységét később azzal honorálta az egyetem, hogy az egyetem első érméjét, amelyet azzal a céllal alapítottak, hogy azok kapják, akik kimagasló tudományos szolgálatot teljesítettek, ezen belül a tudományegyetem ügyét szolgálták, neki ítelték oda. Az ügy apropóját Kolosváry Bálint 40 éves tanári pályafutása szolgáltatta, amelyre a budapesti tudományegyetem jogi kara ünnepélyvel készült, ahol Navratil Ákos pesti jogi kari dékán köszöntötte a megjelenteket és az ünnepeltet, majd Szladits Károly nyújtotta át részére – az megfogalmazása szerint – az egész magyar társadalom 600 oldalas jogi emlékalbumát, végül Domanovszky Sándor pesti rektor mondott beszédet. Ezután következtek a szegedi követek, a jogi kar nevében Ereky István dékán köszöntötte az ünnepeltet: „*És ha való az, amit Grosschmid tanít, hogy igazi jogász csak az olyan ember lehet, aki hazáját igazán szereti, annak ideáljaiban él és álmait álmodja s hogy jogász hazaszeretet nélkül olyan, mint a hajó, mely az óceán mélységeiben kívánna horgonyt vetni: úgy megállapítjuk, hogy az ideális jogásznak ezek kritériumai szinte megtestesülnek Kolosváry Bálintban.*” Végül Baló István rektor nyújtotta át Kolosvárynak az emlékérmét kimagasló érdemeinek elismeréséül. Legvégül a Magyar Tudományos Akadémia és a Magyar Jogászegylet üdvözölte a jubiláló professzort. *Dél-magyarország* 15 (1939/259), 5; *Királyi közjegyzők közlönye: Folyóirat a peren kívüli törvénykezés és a közjegyzői gyakorlat számára* (1939), 357–358.

⁶⁰ Kolosváry Bálint távozásával Erdély az egyik legértékesebb, legtevékenyebb jogászát és professzorát veszítette el. Egyetemi katedrája mellett buzgó tagja volt a város törvényhatósági bizottságának, főgondnoka a református egyházközségnek, gondnoka a Református Teológiának és egyházkerületi tanácsbíró. *Ellenzék* 42 (1921/250), 4.

⁶¹ *Magyarország tisztí cím- és névtára*, XXXIX. (Budapest, 1928), 248–250.

⁶² MNL CSML *Ferenc József Tudományegyetem Rektori iratai* VIII. 1., 1. doboz, 1068–1921/22, 1921. december 14., IV. rendes ülés.

⁶³ MNL CSML *Egyesületek, szervezetek, pártok. X. – A szegedi Ferenc József Tudományegyetem Barátainak Egyesülete Jog- és társadalomtudományi Szakosztályának iratai 1923–1927.*

őt az újjászervezett felsőházba is,⁶⁴ amelynek – munkahelyváltás miatt – csupán 1928 novemberéig volt tagja.

A budapesti évek

1928 szeptemberétől⁶⁵ a nyugdíjba vonulásáig ugyanis a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem magyar magánjogi tanszékének volt a professzora,⁶⁶ 1931–1932-ben⁶⁷ és 1942–1943-ban az ottani jogi kar dékánjának a pozícióját is betöltötte.⁶⁸ Az 1930/40-es években a kar könyvtárának igazgatója,⁶⁹ a harmadik alapvizsgálati bizottság és a jogtudományi alapvizsga-bizottság elnöke is volt.⁷⁰ 1942-ben az Országos Felsőoktatási Tanácsban, azon belül a jog- és közgazdaság-tudományi szakosztályban Kolosváry Bálint mint szakosztályi elnök, Magyary Zoltán mint szakosztályi állandó előadó és harmadik tagként Heller Farkas vett részt.⁷¹ Az Egységes Bírói és Ügyvédi Vizsgálóbizottság, illetve a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság is a tagjai közé választotta; a fentiekén túl az Erdélyi Férfiak Egyesületének szintén aktív tagja volt.⁷² 1937-ben és 1942-ben ismét beválasztották a felsőházba, ugyanis a Magyar Tudományos

⁶⁴ RUSZOLY József, *Újabb Magyar alkotmánytörténet 1848–1949: Válogatott tanulmányok* (Budapest, 2002), 269–270, 284–291.

⁶⁵ „Kolosváry Bálint távozása érzékeny vesztesége a szegedi egyetemnek, amelynek egyik legkiválóbb professzora volt. Ő volt a Kolozsvárról Szegedre került egyetem utolsó rektora, aki az imperium változás után is Kolozsváron maradt és nagy agilitást fejtett ki a kolozsvári felekezeti közti magyar egyetem felállítása érdekében. Mikor az akció sikertelensége bizonyossá vált, távozott el Erdélyből, hogy tudományos munkásságát Szegeden folytassa. A szegedi egyetem tanári kara Tóth Károly tragikus halála után Kolosváry Bálintot választotta felsőházi tagjává, miután az annakidején póttagnak választott Rigler Gusztávot a budapesti egyetem tanárává nevezték ki. Kolosváry professzor lemondott a felsőházi tagságáról, hiszen mint budapesti tanár már nem képviselhetette a szegedi egyetemet. Kolosváry Bálint távozásával a póttag, Szandtner Pál lett a szegedi egyetem felsőházi tagja. Azonban később Szandtner professzor is a budapesti egyetem tanára lett.” *Keleti Újság* 11 (1928/190), 6. A budapesti egyetemen az 1927/28-as tanév végeztével nyugalomba vonultak azok a tanárok, akiknek a szolgálati ideje lejárt, vagy elérték a törvényben előírt korhatárt. A régi időben nem volt szokás ilyenkor nyugalomba küldeni egyetemi rendes tanárt. Klebelsberg Kunó kultuszminiszter azonban szakított a korábbi tradíciókkal, és helyet akart biztosítani az újabb generációnak. A magyar magánjog tanszékének eredetileg két aspiránsa volt: Almásy Antal ítélőtáblai bírósági tanácsos, aki nem sokkal korábban lett magántanár, és Kolosváry Bálint, a szegedi egyetem professzora. Végül az egyetem jogi kara Kolosváry Bálint szegedi egyetemi tanárt hívta meg. *Újság* 6 (1928/132), 4.

⁶⁶ 1928. augusztus 7-én nevezte ki Horthy Miklós Klebelsberg Kunó javaslatára. *Hivatalos Közlöny* 36 (1928/18), 264; *Budapesti Közlöny* 42 (1928/189), 1.

⁶⁷ *Budapesti Közlöny* 45 (1931/152), 1.

⁶⁸ GAAL, *Egyetem a Farkas utcában...*, 97.

⁶⁹ *Magyarország tiszti cím- és névtára*, XLIX., Budapest, 1942, 430.

⁷⁰ *Magyarország tiszti cím- és névtára*, XLVI. évf., Budapest, 1938, 289.

⁷¹ *Magyarország tiszti cím- és névtára*, XLIX., 422.

⁷² *Magyarország tiszti cím- és névtára*, XLIX., 565; 647.

Akadémiát képviselő három tag közül kettőnek a tízéves mandátuma lejárt, továbbá három póttagot is kellett választani, így a megüresedett helyekre új választást kellett kiírni.⁷³

1919 és 1944 között Magyarországon, köztük Szegeden több egyetemista, főiskolás egyesület és szövetség működött, amelyek a hallgatóság összetartásán kívül erős politikai szemléletet is képviseltek, hiszen 1920 után a katonai és irredenta eszmerendszerek erősödése volt megfigyelhető. Ezen egyesületek eseményein Kolosváry Bálint rendszeres felszólaló volt, köztük az 1927. évi Szegeden lezajlott nemzetközi diákkongresszuson is. Ezen a tudományegyetem távollévő rektorának a nevében tartotta meg a beszédét, ahol a nemzetközi diákság egységét hangsúlyozta. Többször felszólalt a *numerus clausus* alkalmazásának módosítása és eltörlése ellen, illetve a szélsőségesebb elveket valló hallgatókat az erőszak távoltartására szólította fel. A Turul Egyesület jogászok által működtetett szárnyában, a Werbőczy Bajtárs Egyesületben is aktív tevékenységet vállalt a korszellem propagálásában mint jogi kari dékán vagy annak más jellegű képviselője. Különösen jelentős, hogy az egyetemi autonómiát mindenekelőttinek tartotta, az igazoltatások eltörlését hangsúlyozta, amelyek valójában a zsidó származású hallgatók ellen szóltak.⁷⁴

A tanítás mellett jogi szakíróként komoly tudományos sikereket ért el:⁷⁵ 1922. május 11-től a Magyar Tudományos Akadémia levelező,⁷⁶ 1934. május 11-től annak rendes tagjává vált,⁷⁷ a székfoglalóját 1935-ben tartotta meg,⁷⁸ végül 1943. május 14-

⁷³ „A póttagokat illetőleg bejelentette a főritkár, hogy az Akadémiának három póttagja van és pedig a II. osztályból Polner Ödön és Kolosváry Bálint, III. osztályból pedig Mauritz Béla. Végül következett a póttagokra való szavazás. Megállapították, hogy Kolosváry Bálint tagra 59 szavazat esett, Mauritz Béla tagra 58 szavazat, Polner Ödön tagra 57 szavazat; továbbá egy-egy szavazat esett Marek József, Illés József és Szekfű Gyula tagokra. A végén az elnök úr Ö kir. Fensége kimondja, hogy a felsőházba póttagoknak Kolosváry Bálint, Mauritz Béla és Polner Ödön tagtársak választottak meg.” *Akadémiai Értesítő* 52 (Budapest, 1942), 255–258; *Pesti Hírlap* 59 (1937/11), 3.

⁷⁴ Kiss Róbert Károly és VAJDA Tamás, *Egyetemi ifjúsági egyesületek Szegeden 1919–1944 között* (Szeged, 2012), 138, 142, 187, 192, 197, 201, 215, 216, 218, 225, 232, 235, 244.

⁷⁵ *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai*, 151.

⁷⁶ A II. osztály A) alosztályába levelező tagnak való megválasztáshoz két jelenlegi tagajánlásra volt szükség, amelyeket Finkey Ferenc és Reiner János fogalmazott meg. A teljes szöveg a kettes számú mellékletben található.

⁷⁷ A Magyar Tudományos Akadémia II. osztályának A) alosztályában megüresedett rendes tagsági helyére tisztelettel ajánlják megválasztásra Kolosváry Bálintot, a Pázmány Péter tudományegyetemi ny. r. tanárt az Akadémiánk levelező tagját. Az ajánlók közösen írták meg az Akadémia irányába a támogatólevelüket, akiknek a névsora a következő: Balogh Jenő, Finkey Ferenc, Angyal Pál, Polner Ödön, Vitéz Moór Gyula, Tomcsányi Móric, Kuncz Ödön, Szladits Károly, Tóth Lajos. Az ajánlás teljes terjedelmében a hármas számú mellékletben olvasható.

⁷⁸ Kolosváry Bálint r. tag székfoglalója alkalmából tartott beszédet 1935 márciusában: „*Melegen üdvözlöm Tisztelt Tagtársunkat, mint Akadémiánk rendes tagját. Ha végig pillantunk majdnem négy évtizedre terjedő tudományos munkásságán, azonnal szemünkbe szökik az a nagy érdem, amelyet magánjogi rendszerünk szintetikus kiépítése körül szerzett. Itt nemcsak nagy összefoglaló magánjogi könyvére gondolok, amely a hazai források szétszórt joganyagát rendszerbe foglalta, hanem nagyszámú magánjogi monográfiáira,*

től 1946-ig ugyanott igazgatósági tag is lett.⁷⁹ Mindezek mellett 1929-től 1946-ig az intézmény jogtudományi bizottságának előadója, 1947-től 1949-ig elnöke volt. 1947-ben az egyetemen nyugdíjazták. 1949-ben visszaminősítették az MTA „tanácskozó tagjává”. Rendes tagságát 1989-ben posztumusz állították helyre. A magyar magánjog, a jogtörténet és a felsőfokú jogi oktatás egyik nagy egyéniségeként számon tartott jogtudós 80. életében, 1954. augusztus 28-án, Budapesten halt meg. Szintén a Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra, azonban sírja mára felszámolás alá került.⁸⁰

Tudományos munkássága

Elsősorban a magyar magánjogot művelte, azonban a pályája első időszakában (1911-ig) az osztrák magánjog is foglalkoztatta. Több gyűjteményes munka összeállításából és megírásából aktívan vette ki a részét, magánjogi tankönyvei hosszú ideig alapvetőknek bizonyultak. Sokoldalú munkásságában kiemelt helyet foglalt el a házassági és öröklési jog vizsgálata, de a dologi jog és a vadászati jog több területén is érdemeket szerzett. Konzervatív szemléletű szakjogász tevékenységére jelentős befolyást gyakorolt a történeti-jogi felfogás, az osztrák természetjog. A magyar jogászok közül Grosschmid Béni hatott rá a legerősebben. Könyvein és tanulmányain a német jogirodalmi párhuzam is kimutatható.⁸¹

amelyeknek sora a külföldi házassági vagyonyjogra vonatkozó jog összehasonlító tanulmánnyal kezdődik még a múlt század végén, majd a magánjogi végszükség, az automobiljog, a magyar öröklési jog, a birtokreform magánjogi vonatkozásai, a vadászati jog kérdéseinek éles elméjű boncolásán folytatódik. Mindezekben a művekben a joganyagot a jogtörténet, a magánjogi dogmatika és tételes magánjog szempontjából egyformán nagy erudícióval és igazi vérbeli jogászi szellemmel dolgozza fel, mindig keresve a magyar jogi géniusz sajátyszerű alkotóerejét. De mi Tisztelt Tagtársunkat, nemcsak mint tudóst becsüljük nagyra, hanem mint az ő erdélyi magyar kultúra itt álló örét és letéteményesét, az erdélyi szellemnek, kincses Kolozsvárnak szerelmesét, akinek lelke folyton visszasóvárog szűkebb hazája felé, de aki nem adja át lelkét a múltba való természetlen borongásnak, Széchenyi Istvánnal szólva a visszaszomorkodásnak, hanem napestig dolgozik, megőrzi cselekvő folytonosságát, a munkában érzi a maga történeti felelősségét. Még egyszer örömmel köszöntve, nyújtom át Akadémiánk oklevelét.” Akadémiai értesítő a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából (Budapest, 1936), 202.

⁷⁹ „A Magyar Tudományos Akadémia CIII. nagygyűlésének 1943. május 14-én tartott elegyes és összes üléséről készült jegyzőkönyv alapján: Hegedüs Lóránt tiszteleti tag helyére új tagot állítana. Az Igazgatótanácsban az Akadémia Balogh Jenő igazgatón kívül más jogász taggal nem volt képviselve. Az Igazgatótanács jogi kérdésekben többször fordult Kolosváry Bálint r. taghoz útbaigazításért és tanácsért, ezért támogatják a beválasztását a tanácsba. A szavazás eredménye a következőképpen alakult: 47 szavazatból 46 Kolosváry Bálint r. tagra esett, így őt az elnök úr Ö Fensége az Igazgató-tanács tagjának jelentette ki.” Akadémiai Értesítő 53, 1943. január–március, 13–14.

⁸⁰ GAZDA, Százhuszonöt éve nyílt meg a Kolozsvári Tudománygyűjtemény I–II., 216.

⁸¹ DTT – Digitalizált Törvényhozási Tudástár, <https://dt.ogyk.hu/hu/gyujtemenyismertetok/konyvek/szerzoi-eletrajzok/item/309-kolosvary-balint> (letöltés ideje: 2018. január 5.).

Még kolozsvári működése idején az Erdélyi Református Teológia⁸² és a Kolozsvári Református Egyházkerület főgondnoki tisztét is betöltötte (ezen a poszton is követte édesapja örökségét, mint a korábban említett rektori és dékáni székben). Utóbbinak tanácsbírói és világi főjegyzője lett, később a fővárosban a Duna-melléki Református Egyházkerület tanácsbírói funkcióját is ellátta. Tagja volt a Magyar Jogászegyletnek, választmányi tagja a Magyar Pszichológiai Társaságnak és alelnöke a Magyar Társadalomtudományi Társaságnak. 1922-től 1928-ig a szegedi *Acta Literarum Sectio Juridico-Politica* társszerkesztői feladatait is végezte.⁸³

Az oktatói és tudományos tevékenysége rendkívül szerteágazó volt, a házassági vagyoni jogon belül a szerzeményi közösségről írt egy tankönyvet. Kiemelten az öröklésszel foglalkozott, de a dologi jog iránt is érdeklődött. Mindezeket túl a már említett vadászati jog és az automobiljog is foglalkoztatta, hiszen az előbbiről szintén írt egy tankönyvet, az utóbbiról előadást tartott az Erdélyi Múzeum Egyesület előtt.⁸⁴ Szladits Károly *A magyar magánjog tankönyve*⁸⁵ című klasszikusában a dologi jogi rész az ő nevéhez fűződik.

Összegzés

A két Kolosváry koruk kiemelkedő jogtudósai voltak. Míg Kolosváry Sándort magánjogásznak tekintjük, valójában munkássága révén közelebb állt a jogtörténészethez. Későbbi utódát, fiát, Kolosváry Bálintot már minden tekintetben magánjogásznak ismerjük el. A tudományos pályafutásukat tekintve Kolosváry Bálint mindenben méltó utóda volt édesapjának, nemcsak a tudományegyetem egyik tanszékvezetőjeként, hanem a református egyházjog és egyházkerületek patronálásában is. Azonban sajnála-

⁸² „A református Tanárképző Intézet feloszlatását (átvételeit) a román kultuszminiszter rendeletében, annak végrehajtásával Porutiu Péter román egyetemi tanár bízta meg. Makkay Sándor igazgató távollétében Tavaszai Sándor helyettes igazgató kijelentette, hogy a tanárképzőt nincs módjában átadni, mert azt sem ő, sem a távollévő igazgató eddig még át nem vették. Felkérte a bizottságot, hogy forduljanak ez ügyben Kolosváry Bálinthoz, mint a Teológia főgondnokához. A további tárgyalások Kolosváry jelenlétében folytak le, amikor is átadták a tanárképző egy szobából álló hivatalos helyiségét, amelyet a benne lévő íróasztalokkal és írótokkal a hivatalos bizottság lepecsételt, azonban tiltakozását fejezte ki a foglalás ellen. A miniszteri rendelet a működésük jogszerűségét vitatta, továbbá a református Teológia és tanárképző közötti viszonyt, illetve a Magyar Felekezetek közötti Konferenciával való kapcsolódását. Három nappal később sor került az erdélyi református egyházkerület teológiai fakultásának évmelegnyitó ünnepélyére. A melegnyitó ünnepélyen megjelentek Nagy Károly református püspök, gr. Bethlen Ödön egyházkerületvezető, főgondnok, Kolosváry Bálint a teológiai fakultás főgondnoka, és Grandpierre Emil a fakultás gondnoka. Makkay Sándor bejelentette, hogy a tanárképző intézetet a közoktatásügyi államtitkárság feloszlatta és így intézetünket a testvérintézetétől megfosztották.” *Ellenzék* 42 (1921/221), 5; *uo.*, (1921/223), 3.

⁸³ *Keresztény Közéleti Almanach*, I., A–L (Budapest, 1940), 530.

⁸⁴ *Uo.*, 530.

⁸⁵ KOLOSVÁRY Bálint, *A magyar magánjog tankönyve*, I–II. kötet (Budapest, 1904), 1907, 1908.

tos módon mindkettőjük életét befolyásolták a trianoni békeszerződés következtében beálló határmódosítások, pontosabban az egyetem költözésének jogkövetkezményei.

Megítélésem szerint a jövőben nagyobb hangsúlyt kellene fektetni az egykori oktatói karra, és ezáltal jobban tudatosítani a hallgatókban a jelentőségüket nemcsak a jogtörténettel, hanem a más jogágakkal foglalkozóknak is. Kutatási témám kapcsán hangsúlyozottan a jogtörténetet kiemelten ápoló egyetemi oktatókkal foglalkozom, amely során egy teljes körképet szándékozom adni róluk a korszak periodikái és a levéltári forrásainak felhasználásával.

Mellékletek

1. számú melléklet

„Dr. Kolozsvári Kolosváry Sándor nyugalmazott tudományegyetemi tanár nemességének, címerének és előnevének kiskorú fiú utódaira való átruházása. Mi első Ferenc József, emlékezetül adjuk ezennel tudatván mindenekkel kiket illet, hogy Mi személyünk körüli magyar miniszterünk előterjesztése folytán kegyelmes tekintetbe és figyelembe vevén: Dr. Kolozsvár Kolosváry Sándor udvari tanácsosunk, nyugalmazott tudományegyetemi tanár, Hívünknek Felségünk és Felseges Uralkodó házunk iránti állandó hűségét királyi hatalmunkból és különös kegyelmünkéből és kegyelmességünkéből nevezett Dr. Kolozsvár Kolosváry Sándor nemességét, címerét és kolozsvári előnevét kiskorú fiú unokáira, úgymint Ilona nevű leányának, özvegy Dr. Csató Kálmánnénak Csató Bálint nevű fiára és törvényes utódaira, továbbá Margit nevű leányának özvegy Dr. Borcsa Mihálynénak Borcsa Sándor és Borcsa Mihály nevű fiaira és törvényes utódaikra akként ruházzuk át, hogy nevezett kiskorúak közül Csató Bálint a Kolosváry-Csató, illetve Borcsa Sándor és Borcsa Mihály a Kolosváry-Borcsa kettes családneveket viseljék. Legfelsőbb királyi akaratunk szerint kegyelmesen elhatározván, hogy ezen túl jövendő örök időkhöz fenn nevezett most már nemes Kolozsvári Kolosváry-Csató Bálint, valamint Kolozsvári Kolosváry-Borcsa Sándor és Kolozsvári Kolosváry-Borcsa Mihály és mindkét nembeli, valamennyi törvényes ivadékaik és maradékaik a Kolozsvári nemesi előnév és a fent említett alant leírt címer használata mellett mind azon jogokkal élhessenek és bírhasanak, melyekkel Magyarországnak és társországainknak valóságos, régi és kétségtelen nemesi addig élé törvény vagy hajdani szokás szerint bármiképp élnek és bírnak, vagy éltek és bírtak. Álló, csücskös talpú, kék színű pajsz, melynek alján folyó víz partján emelkedő szikla csúcsára helyezett koronából kiemelkedő, jobb felé visszahajló páncélos kar markában hegyes tört szorongat. A szembe fordult nyíl sisak dísz: három darutoll, melyet jobbról hatágú aranycsillag, balról ezüst újhold kísér. A sisak takarója: jobbról kék-arany, balról vörös-ezüst. Miként mindez jelen levelünk elején a festő jártas kezei által és művészi ecsettel, valódi természetes színekkel is előállítva világosabban szemlélhető. Kegyelmesen elhatározzuk, és megengedjük, továbbá miszerint ezen címert vagy nemesi díszjelt jövendő örök időkhöz többször nevezett és ezentúl már nemes Kolozsvári Kolosváry-

Csató Bálint, valamint Kolozsvári Kolosváry-Borcsa Sándor és Kolozsvári Kolosváry-Borcsa Mihály mindkét nembeli, valamennyi törvényes ivadékaikkal és maradékaikkal együtt Magyarországunk és társországi valóságos, igaz, gyökeres és kétségtelen többi nemesieinként mindazon joggal viselhessék és használhassák, mellyel ezek törvény vagy hajdani szokás szerint éltek és bírtak, vagy élnek és bírnak. Nem csak akarjuk, de kegyelmesen parancsoljuk, hogy ezen valóságos, igaz, és kétségtelen nemesi címmel Öket és mindkét nembeli valamennyi törvényes ivadékaikat és maradékaikat, minden rendű, állapotú, hivatalú, méltóságú, és tekintetű egyének, felruházottaknak és díszesítetteknek tartsák és ismerjék. Minek emlékekül és örök jeléül többször említett Kolozsvári Kolosváry-Csató Bálintnak, valamint Kolozsvári Kolosváry-Borcsa Sándornak és Kolozsvári Kolosváry-Borcsa Mihálynak és mind két nembeli valamennyi törvényes ivadékaiknak és maradékaiknak apostoli királyi függő pecsétünkkel megerősített jelen címeres nemesi kiváltságlevelünket tartottuk kegyelmesen kiadandónak és engedendőnek. Kelt a Mi őszintén kedvelt Hívünk, nagyságos Rajeczi báró Burián István, belső titkos tanácsosunk, kamarásunk, Szent István-Rendünk nagykeresztes vitéze, Lipót-Rendünk gyémánt díszítményű nagykeresztese, Ferenc József-Rendünk csillagos középkeresztese, stb. és személyünk körüli magyar miniszterünk kezei által Bad Ischlben, Szent Mihály hava ötödik napján, az Úr ezerkilencszáztizenharmadik, uralkodásunk hatvanötödik évében. Ferenc József s.k. báró Burián István s.k.” (Király Személye körüli minisztérium, Királyi könyvek, 72.1174, 1795/1903; 1003–1004; K19 – Király Személye Körüli Minisztérium Levéltára – Királyi könyvek, 72. kötet, 72.956, 834.)

2. számú melléklet

Finkey ajánlása a következőket tartalmazta: „Kolosváry Bálint több mint húsz év óta a kiváló értékű dolgozatok egész sorával gazdagította magánjogi irodalmunkat. Előbb, mint igazságügy minisztériumi tisztviselő, majd 1899 óta, mint a kassai kir. Jogakadémián, 1906 óta, mint a kolozsvári Ferencz József tud. egyetemen a magyar magánjog tanára nagy előkészületek, gondos és alapos tanulmányok után dolgozta ki egymás után kisebb tanulmányait, melyek közül, mint legjelentősebbeket emlitem fel a következőket: Reformok és reformtörökrvények a külföldi házassági vagyonjogok terén. Budapest, 1897. – A közszerzemény biztosítása. 1899. – Házassági vagyonjogok. 1899. – A szerzeményi közösség a házassági vagyonjogok rendszerében. 1901. – A magyar öröklési jog fejlődésének története. 1902. – Magánjogi végszükség. 1907. – Az osztrák polgári törvénykönyv fájdalomdíja. 1910. – Huszthy András, az erdélyi jogtanár és munkássága. 1904. Legnagyobb és legjelentősebb műve pedig A magyar magánjog tankönyve, amely 1902-ben jelent meg először egy kötetben, majd alig 3 év múlva új kiadást ért s ekkor két vaskos kötetben. 1911-ben harmadik kiadásban látott napvilágot. Kolosváry-nak ez a műve, mint a magyar magánjogi tudomány egyik legalaposabb munkását mutatja be. Különös érdeemesül kell kiemelnem a magyar és különösen az erdélyi jogintézmények történeti alapjai iránt való helyes érzékét, a hazai és külföldi jog legszélesebb körű ismeretét, bátor és kitünő kritikáját. Kolosváry Bálint nagy munkaerejétől s tudománya iránti olthatatlan szeretetétől

bizton várhatjuk, hogy a magyar magánjog tudományát még sok kiváló munkával fogja előre vinni s Akadémiánk egy rendkívül buzgó, lelkiismeretes, tisztán a tudománynak és az egyetemi oktatásügynek élő magyar tudóst tisztelne meg az ő megválasztásával.”

Reiner János az ajánlásában a következőket fogalmazta meg: *„Kolosváry Bálint a történelmi magyar magánjognak, a régebb magyar magánjogi irodalomnak, a tételes magyar és osztrák magánjognak a forrásokat kereső, az intézmények mélyére ható, az élettel való kapcsolatait megértő és értékesítő, a külföldi intézményekkel összevető ismerője, kutatója és rendszeresen gondolkozó feldolgozója, akinek minden munkájában a tudós karaktere nyilvánul meg. Már 1897-ben megjelent tanulmánya »Reformok és reformtörekvések a külföldi házassági vagyoni jog terén« a civilisztika magasabb jogászai, jogpolitikai szempontjait szem előtt tartó filozofikus felfogásával tekinti azokat a mozgalmakat, amelyek kezdetben társadalmi és tudományos téren, majd az egyes államok kodifikációjában a házassági vagyoni jog átalakítására irányultak. A jogtudományos feldolgozásának legmagasabb eszközeivel, a jog kialakulását, fejlődését alapul vevő jogtörténeti és összehasonlító módszerek felhasználásával készült »A szerzeményi közösség a házassági vagyoni jogok rendszerében. 1900.« Ez az 548 l. terjedelmű könyv egy része a magyar jogfejlődést és tételes joganyagot foglalja magában; első, terjedelmesebb (356 l.) része a külföldi jogrendszereket, azoknak történelmi fejlődésével oly behatóan ismerteti és dolgozza fel – rendszerező dogmatikus alakban –, hogy részletesebb s behatóbb ismereteket s tanításokat nyújtó feldolgozásokat külföldön is alig találhatunk. Jogfejlődés képét nyújtja »A magyar öröklési jog fejlődésének története. 1902.« (a Fodor-féle Magánjog V. kötetében); a régi irodalom történetének körébe tartozik »Huszti András erdélyi jogtanár és munkássága 1734–1742.« című kis dolgozata, amely a jogi irodalom története s a jogtudomány fejlődése szempontjából is elismerést érdemel. Összefoglaló nagy munkája »A magyar magánjog tankönyve«, amely két kötetben először 1904-ben, majd 1907-ben s 1911-ben jelent meg. Ez a munka a legteljesebb összefoglalásban tünteti fel azokat a tudós munkairányokat, szellemet és jellemvonásokat, amelyeket ajánlásom bevezetésében adtam Kolosváry Bálintról. Kisebb dolgozataiban (amelyek: »A közszerzemény biztosítása«. 1899. Magyar Jogászegyleti értekezés. – »Házassági vagyoni jog«. 1899. – »Az anya és a törvénytelen gyermek jogállása a polgári törvénykönyv tervezetében.« 1901. – »Magánjogi végszükség«. 1907. – »Automobiljog, különös tekintettel az új osztrák automobiljtörvényre.« 1908. – »Az Optkv. 'fájdalomdíja' s a gyakorlat.« 1910. – »Az önhatalom a ptkv. javaslatában.« 1914. Farkas Lajos-émlékkönyv) szintén a jogintézményeknek, s jogszabályoknak elvi felfogása vezet. Kolosváry Bálint megválasztásával a jogtudomány tudós munkásainak Akadémiánkon kis számban képviselt köre, a civilisztika legjelesebb művelőinek egyikével egészülne ki s Akadémiánk kiváló értékkel gazdagodnék.”* (Magyar Tudományos Akadémia Tagajánlások, Budapest, 1922, 19–21.)

3. számú melléklet

„Kolosváry Bálint, a magyar magánjog tudományának egyik legjelesebb képviselője, immár közel négy évtizedes irodalmi munkájával járult hozzá mai magánjogi rendszerünk

kiépítéséhez, ő tétéles jogtudományunk szintetikus irányának egyik legsikeresebb művelője. Nagyhatású tankönyve, amely 1911-ben (83 ívnyi terjedelemben) már harmadik kiadását érte el, egyaránt kiválik, mind a hazai források szétszórt joganyagának rendszerbe foglalásával, mind különösen a magyar irodalmi anyag lelkiismeretes feldolgozásával. De nem kisebb érdemeket szerzett a magánjog egyes részeinek monografikus művelésével. E téren kiemelkedik Reformok és reformtörekvések a külföldi házassági vagyonjogok terén (1897) c. jog-összehasonlító tanulmánya, valamint különösen A szerzeményi közösség a házassági vagyonjogok rendszerében (1900) c. alatt közzétett nagyszabású forrásmunkája. Számos kisebb tanulmányai közül maradandó hatást gyakoroltak jogfejlődésünkre A magánjogi végszükség (1907), Automobiljog (1908), Az Opt fájdalomdíja és a gyakorlat (1910) és A közszeremény biztosítása tárgyában tartott jogászegyleti előadás. (Jogászegyleti Értekezések r. f. 18. kötet, 155. f.) A Fodor-féle nagy gyűjteményes magánjog 5. kötetében mintaszerűen írta meg a magyar öröklési jog fejlődésének történetét. Buzgó és sikeres tudományos munkásságát Akadémiánk 1921-ben levelező taggá választásával ismerte tel. Azóta is teljes odaadással és elmélyedéssel folytatta a magyar magánjog irodalmi művelését. A birtokreform és magánjogunk címen tartott székfoglaló értekezése (I. Akadémiai Értesítő 1923.) szolgált alapul annak az értékes tanulmánynak, amelyet a külföldi tudomány tájékoztatására Neue Entwicklungstendenzen des ungarischen Immobilienrechts címmel tett közzé a szegedi egyetem kiadványai sorában) (1923). Ugyanebben az évben jelent meg Vadászati jog című nagyszabású monográfiája, amelyben ezt a kevésbé művelt joganyagot a jogtörténet, a magánjogi dogmatika és a tétéles magánjog szempontjából rendkívül behatóan dolgozta fel és abban a magyar jogtudománynak nélkülözhetetlen forrásművet nyújtott. Az arckép és a jog című tanulmányával (Szeged, 1927) a személyiségi jogok tanához nyújtott érdekes adalékot és Megjegyzések a magánjogi codex-javaslatához címen (Polgári Jog 1929-ik évi folyam) figyelemre méltó bírálatban részesítette a javaslat bevezető paragrafusait és személyjogi részét. További kisebb tanulmányai is jelentek meg a témában. Ugyanebben az időbe esik nagyszerű rövid magánjogi vezérfonalának megjelenése, amely első kiadásában (1922) inkább vázlatos volt, az 1927. évi második, de még inkább az 1932-ik évi III. kiadásban azonban a magyar magánjog legújabb fejlődését feltűnítő, tömör foglalatú, rendszeri legteljesebb tankönyvvé bővült. Azon kívül számos apróbb szakcikke jelent meg különböző folyóiratokban. Tevékeny részt vett a magyar magánjogi törvénykönyv javaslata olasz kiadásának előkészítésében is melyhez érdekes történeti bevezetést írt. Ezt az értékes irodalmi munkásságát Akadémiánk kebelében, mint Jogtudományi Bizottságunk előadója buzgó és érdemest munkásságával egészítette ki és Farkas Lajos, Óvári Kelemen, valamint Szász Béla felett tartott nemes veretű emlékbeszédével is részt vett Akadémiánk működésében. Kolosváry Bálint ekként levelező tagsága idejében teljesen beváltotta az értékes tudományos működéséhez fűzött várakozást és oly érdemeket szerzett magánjogunk tudományos továbbfejlesztése körül, amelyek kiválóan méltóvá teszik őt a rendes tagság díszével való kitüntetésre.” (Magyar Tudományos Akadémia Tagajánlások 1934-ben, Budapest, 1934, 30–32.)